

Desde el exilio Lingüístico

ASKAPEN TEOLOGIA EUSKAL HERRIAN EGIN

El teólogo de la liberación Leonardo Boff entre sus numerosas obras tiene una que en su traducción castellana se titula Teología del cautiverio y de la liberación. En la página 52 se expresa de este modo: "Esta teología (la del cautiverio) no es una alternativa de la teología de la liberación; es una fase nueva de la misma, dentro y desde unos regímenes opresivos. El cautiverio constituye el horizonte más amplio, en cuyo seno hay que trabajar y reflexionar liberadoramente".

El tema del cautiverio está muy presente en toda la obra teológica de Leonardo Boff. El autor se refiere frecuentemente a los cautiverios de Egipto y de Babilonia, como prototipos teológicos. subraya el autor que ambos cautiverios son experiencias de exilio. La teología del cautiverio toma, pues, forma de teología del exilio. El exilio por lo demás, es la dimensión social del extrañamiento, de la alienación.

Sin duda el tema de la "patria" y el de su contrapuesto, el "exilio", han tenido un lugar muy importante en la terminología espiritual y en la reflexión teológica cristianas.

Propondría retomarlos en toda su amplitud y profundidad, como una pauta fundamental de la teología de la liberación en Euskal Herria, superando de ese modo una reflexión unilateral y más bien espiritualista y monacal del tema "exilio" o "destierro".

En las líneas que van a continuación me propongo abordar este tema desde el ángulo de la lengua propia considerada como patria y del "exilio-alienación lingüística", en referencia directa a la situación vasca y en consonancia con la reflexión teológica que hemos de trabajar desde el interior de nuestro Pueblo en la situación presente.

“Hizkuntzazko herbestea” (exilio lingüístico) aren gaia pare bat artikulu-tan erabili izan dut azken aldian. Orain-goan teologiaren aldetik heldu nahio diot, zehazkiago esanik, askapen-teologiaren ikuspegitik. Hasteko, berriz, beharrezkoa deritzat artikulu haietako ideia funtsezko bat edo beste ateratzeari haien sintesi gisa eta oraingo honen abiapuntutzat:

– Norbaitek bere aberria galdu baldin badu, bere hizkuntza izan ohi du bere azken eta funtsezko (ab)erria.

– Euskal Herria (euskaldunok) hizkuntzazko herbestean bizi gara.

– Euskararen berreskurapena dugu euskaldunok—du Euskal Herria—herbestetik herriratzeko bidea.

Laister beteko da urtea, Euskal Herriko Apaizen Koordinakundeak antolatuturik askapen-teologiari buruzko astealdi bat egin zela. Uharten egin zen. Titulu orokorra: “Euskal Herria eta Askapen-teologia”. Koordinakundeak berak argitaratu zituen gero hango hitzaldiak eta gogoeten emanak: gaztelaniaz eta euskaraz.

Hura apaizentzat izan zen gehienbat Orain dela aste gutxi, berriz, ihardunaldi motzago bat egin da Loiolan, “Askapen-teologia Euskal Herriatik” izenpean. Hirurogei bat lagunek hartu du esku bertan, jakin dugunez: edozein partaiderentzatzat irekia izan da.

Bi ihardunaldi horietxek izan dira seguruenik Euskal Herrian askapen-teologiaren asmoa eta bidea zabaltzeko sai-orik sakonenak. Uharten ia dena gaztelaniaz egin zen; Loiolan aldibereko euskarazko itzulpena erabili dute gaztelaniaz emandako itzaldietarako. Hasieratik azkeneraino ibili zen aidean eta la-

gun artean Uharten galdera hau: Euskal Herriari eta Euskal Herriatik Askapen-teologia erdaraz? Ez zitzaion erantzun garbirik eman. Galdera berbera erabili dut buruan, Loiolako ihardunaldiak direla eta.

Ordua da zezenari adarretatik oratzeko, inguruan iheska ibili beharrean. Euskara ez da gutxiengo soozial baten hizkuntza; Herri baten hizkuntza gutxitua—minorizatua— da. Mendeetan zehar Euskal Herriak jasan duen hizkuntz ordezkapen-prozesuak hizkuntzazko herbestera eraman du gure Herria: “deserrituta” dago, bere hizkuntzaren aldetik. Zein da orduan Euskal Herriatik egiten den Askapen-teologiako gogoetaren lanbidea? Erdararik euskara gutxituaren defentsa egitea? Aberastasunetik behartsuen aldeko predikua egitea litzateke hori; eta ez da Askapen-teologiaren lanbidea horrelako hori. Erdararen erreinu euskarari ere lekutxo eskaintzea, euskaradunek beren testigutzari eutsi diezaioten? Baina hori limosnaren teologia egitea litzateke, eta ez askapenarena.

Askapen-teologiaren oinarrian dagoen behartsuen aldeko aukerak zenbait urrats egitea eskatzen dio teologoari: haien egoera ulertzetik, ahien premia ezagutzera eta laguntzera; haien eskabideekin bat egitetik, haien askapen-borrokari murgiltzera. Zein puntutan gauden, Herri honen euskara gutxituari buruz, Euskal Herriatik askapen-teologia lantzeko teoria ipintzen dugunean eta hori mamitzeko bidea urratzen dugunean? Antagonismorik ez da azalera-tzen... Agian jendetasun hutsa da. Borrontate ona eta uler-nahia nabari dira... Egiatzkoa ez denik pentsatzeko arrazoirik ez dago. Baina ia beti jendetasunaren eta zintzotasunaren soka hausteko bel-

durrez edo, aitorten onen eta egintza testimonialen mailan gelditzen da gehienetan gure askapen-teologia, Euskal Herriatik egina.

Iruditzen zaidanez, fededunak barnean dituen kontradikzio guztiak nabarmentzen dira, behartsuen aldeko aukera egin eta aukera horretatik bere fedearen teologiako gogoeta egiten hasten denean. Askapen-teologia Euskal Herri “deserrituan” egin nahi dugunean, kontradikzio horietan nagusienetako bat hizkuntzatik datorkigu, hain zuzen, euskararen egoera gutxitu horretatik: norberaren barneko eta elkarren arteko kontradikzioa. Ez dugu ibili behar hori estaltzen eta ezkatzen, nolabaiteko jendetasunaren edota zintzotasun itxurazkoaren izenean.

Kontradikzio hori geureganatzen eta argitzen saiatu behar dugu. Kontradikzioaren gakoia Euskal Herriak eta horretan guretako bakoitzak bizi dugun “hizkuntzazko herbestea” da (exilio lingüístico). Euskal Herriatik eta Euskal Herriaren egingo den askapen-teologiak lehen-lehenik Euskal Herria bera aitortu behar du. Horren hizkuntza nazionaltzat berriz, euskara aitortzen badugu, ondorioa berehala dator: Herria hau “deserrituta” dago, bere hizkuntzari dagokionez Euskara bada euskaldunon azkenburuko (ab) erria, herbesteturik gaude euskaldunok. Euskara erabat galduta daukate-nek, hizkuntzazko herbeste erabatekoan beren Herriaren hizkuntza galduta dutelako; euskara dakitenek, eta erabiltzen dutenek ere bai, hizkuntzazko herbestean bizi dira, Herriaren hizkuntza erabat gutxituta (minorizatuta) dagoelako, eta beren Herrian euskaldun gisa “bizitzeko” aukerarik ez daukatelako.

Euskal Herrian egingo dugun askapen-teologiak hizkuntzazko herbeste horri erantzun behar dio: areago, hortixe abiatu behar duela uste dut. Herri honen eta euskaldun bakoitzaren hizkuntzazko herbestea ez da askapen-teologiaren gai sektorialen bat, eta bai horren funtsezko abiapuntu sozial eta teologikoa. Askapen-teologiaren teologigile bera —Herria— dago herbesteturik, egon ere.

Herbestean dagoenaren lehen askapen-helburua herriratzea da. Hizkuntzazko herbestean dagoen Euskal Herriarentzat eta euskaldun bakoitzarentzat euskararen berreskurapen pertsonala eta nazionala esan nahi du herriratzat.

Horra Euskal Herriatik egiteko Askapen-teologiak ireki behar duen bidea: Euskararen berreskurapenarena.

PAULO AGIRREBALTZATEGI

